

Pompejis sista dagar

Återutgivning av text från 1880

En gratis e-bok från
e-boksforlaget.se

Pompejis sista dagar
- Återutgivning
av text från 1880

Redaktör: Josef Robertsson

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand
Virvelvind Förlag, Lysekil
Mer info: www.e-boksforlaget.se

Förord

I den här e-boken får du veta mer om det dramatiska vulkanutbrottet som förstörde den romerska staden Pompeji år 79.

Texten skrevs på 1880-talet och beskriver staden och dess invånare. Du får också ett utdrag ur en text som skrevs redan dagarna efter utbrottet.

Den här texten publicerades 1880 i den svenska tidskriften "Svenska Familj-Journalen".

Den här e-boken publicerades på sajten e-boksforlaget.se i mars 2016. Du får gärna länka till den här e-boken eller skicka vidare e-boken till vänner och bekanta. Du får till och med ladda ner den och sprida den vidare på din egen sajt eller blogg – men då kan vi inte göra eventuella ändringar, rättelser eller kompletteringar.

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

Pompejis sista dagar

Den här texten publicerades ursprungligen år 1880 i tidskriften "Svenska Familj-Journalen" med rubriken "Från Pompejis sista dagar". Texten publicerades anonymt.

Har någonsin om en nejd med skäl kunnat sägas, att döden der lurat bland rosor, så gällde väl detta den skönhetsmättade strand, invid hvilken, likt perlor, uppkastade ur Medelhafvets blånande vågor, lågo orter, sådana som Neapolis, Baiae och Surrentum, och från hvilken det blomstrande Pompeji obetydligt aflägsnat sig, endast, tycktes det, för att så mycket tillitsfullare stödjade sig mot den närbelägna bergshöjden. Ty denna, från foten nära nog till spetsen då ännu med doftande skog och lund, med rosen- och vingårdar beklädda, bergshöjd hette Vesuvius, och hvad detta har att betyda, är för vår samtid lika välbekant, som det för något mer än aderton århundraden sedan för Campaniens sorglösa befolkning var obekant. De öfverst på bergets topp synliga, af slagg och svarta stenar omgifna fördjupningarna sqvallrade väl om vulkaniska egenskaper, men hvarför oroa sig öfver detta, då äfven de närmaste utbrotten

tillhörde sagans aflägsnaste tid? Vulkanen var naturligtvis utbrunnen, en död fiende och icke ett ämne, värdigt att sysselsätta folk, som lefde och visste att lefva.

Pompejanerna i allmänhet hade heller ingen orsak till missnöje med sitt lif. Staden var ej af de allra största — antalet af dess invånare torde ej öfverstigit fyratio tusen —, men välmående genom sin näringsflit och genom sin hamn (ty fastän belägen på något afstånd från hafvet, ägde den dock en dylik, liksom Rom under samma förhållanden hade sin i Ostia) och i egenskap af upplagsort äfven för de längre in i landet liggande grannstädernas handel. Dess i öfrigt undersköna läge, i skötet af en den yppigaste, af floden (numera bäcken) Sarnus vattnad dal, gjorde den till en begärlig vistelseort för förnäma romare, hvilka voro i behof af hvila från det offentliga lifvets oro och strider — så hade, bland andra, Cicero der köpt sig ett hus —, och såmedelst, till båtнад, det är sannt, snarare för invånarnas konstsinne, än deras sedlighet, mera omedelbart delaktig af hufvudstadens förfining. Och ändtligen åtnjöt detta Roms *municipium*, såsom flera dess likar, ett mått af själfstyrelse, så vidsträckt, som någonsin var förenligt med den verldsbeherrskande hufvudstadens myndighet och hvilken gjorde det jämnförelsevis obetydliga samhället, under själfvalda styres- och öfriga embetsmän, egen senat och egna lagar (municipala; de öfriga hade det gemensamma med Rom), till så godt som en stat, ja, en liten verld för sig.

Var nu detta allt en hvardagslycka, så blef olyckan, då hon

omsider infann sig, en så mycket sällsammare. Så alldeles oförvarandes kom det förintande slaget ej; redan år 63 efter Kristi födelse bröt Vesuvius sin från urminnes tid iakttagna tystnad, för att gifva en allvarsam varning i form af en jordbäfning, som kullstörtade åtskilliga tempel, teatrarna, kolonnaden på Forum (torget), basilikan (domstolslokalen) samt en mängd enskilda hus och grafvårdar. De flesta invånarna flydde, medtagande sin dyrbaraste egendom, och senaten tvekade länge att gifva sitt tillstånd till stadens återuppbyggande. Då man ändtligen grep sig an dermed, blef det tillika en föryngring, i enlighet med den vid denna tid inom det stora riket vedertagna smaken. Som det på en gång gällde ett skyndsamt och ett billigt arbete, måste både grundligheten och skönheten oftast sitta emellan; så till exempel fick den billiga stucken ersätta marmorn, liksom den förträffligt egnade sig att öfversmeta det urmodiga, der det ej lät sig göra att ersätta detta med ett mera gediget nytt. Emellertid gick arbetet raskt undan: templen (deribland Venus', stadens skyddsgudinna), teatrarna och torgkolonnaden hade rest sig å nyo, husen fägnade sina på nytt inflyttande ägare med lysande väggmålningar och det återväckta lifvet brusade som förr fram öfver de offentliga platserna, då med ens, ännu innan alla spår af den förra olyckan hunnit utplånas, den 24 Augusti år 79, den nya och afgörande katastrof inträffade, hvilkens offer, utom Pompeji och flera kringliggande byar, äfven blefvo de båda städerna Herculenum och Stabiæ.

Vi äga ännu i behåll ett ögonvittnes beskrifning om det

öfverväldigande förloppet vid vulkanens utbrott. Plinius, den berömde naturforskaren, befann sig vid olyckstillfället jämte en romersk flotta, hvilkens befälhafvare han var, vid staden och ud-den Misenum, som i vester begränsar Neapels vik; drifven af ett på en gång vetenskapligt och menskligt intresse, för att på närmare håll iakttaga fenomenet och tillika bringa de nödställda någon hjälp, ilade han sjöledes till skådeplatsen för förödelsen, lät der, trots den från Vesuvius uppstigande eldpelaren och det askregn, hvaraf redan hans fartyg öfverhöljts, sätta sig i land och omkom, qväfd af den ur marken utströmmande gasen, som han af den från höjden tätt fallande askan hindrades att undfly. Det var dennes systerson och adoptivson, den sedermera som talare och statsman ryktbare yngre Plinius, som från Misenum, der han qvarstannat och der äfven jordbäfningen var så våldsam, att stadens invånare togo till flykten, tillsände historieskrifvaren Tacitus en skildring af tilldragelsen, ur hvilken vi låna följande:

»Den bestörta mängden, som följde oss i spåren, skockade sig tillsammans i täta hopar och trängde oss allt vidare framåt. Komna utanför staden, stannade vi. Äfven här sågo vi mycket, egnadt att väcka vår förvåning och fasa; ty de fordon, vi låtit medföra, kastades på öppna fältet fram och tillbaka och höllos ej en gång i stillhet af under hjulen lagda stenar; äfven hafvet erbjöd en anblick, som om det uppslukade sig sjelf och som drefve jordskalfvet det tillbaka från dess gamla bräddar; åtminstone hade stranden tilltagit i bredd och många sjödjur qvarlåg der på det torra. Åt andra hållet sönderbrast ett förfärligt, svart

moln, hvarur ormlika massor af eld på alla sidor frambröto och urladdade sig i något, som till formen erinrade om blixtar, men till omfånget vida öfverträffade sådana. Kort derpå sänkte sig molnet nedåt och betäckte hafvet; det omhöljde ön Capri och betog oss utsigten till sjelfva udden Misenum. Aska började redan nu falla, dock ej i ymnigare mängd. Jag såg mig om ; efter oss kom drifvande liksom en tjock dunst, hvilken drog fram i samma riktning som vi, likt en sig på marken utgjutande flod. Vi draga oss åt sidan, sade jag då, medan vi ännu kunna se något, på det vi ej måtte kullkastas på vägen och i mörkret nedtrampas under massan af de efterföljande. Knappt hade vi satt oss ned, förr än ett mörker inträffade, som då man utsläcker ljuset i ett fullkomligt tillslutet rum. Man hörde veklagan af qvinnor, gråt af barn och skrik af män; några ropade på sina föräldrar, andra på sina barn, åter andra på sina makar, alla rättande sig efter rösten; det enda, de igenkände; somliga jämrade sig öfver sitt eget öde, andra öfver sina käras; äfven funnos sådana, som, af fruktan för döden, önskade att få dö. Många sträckte sina händer upp mot gudarna; ännu flera påstodo, att nu inga gudar mera funnos, utan att denna natt vore den sista i verlden och evig. — Slutligen löste sig dunsten i ett slags rök eller dimma; derefter blef det verkligen dag och äfven solen framlyste, men endast helt blekt, såsom fallet plägar vara vid förmörkelser. »

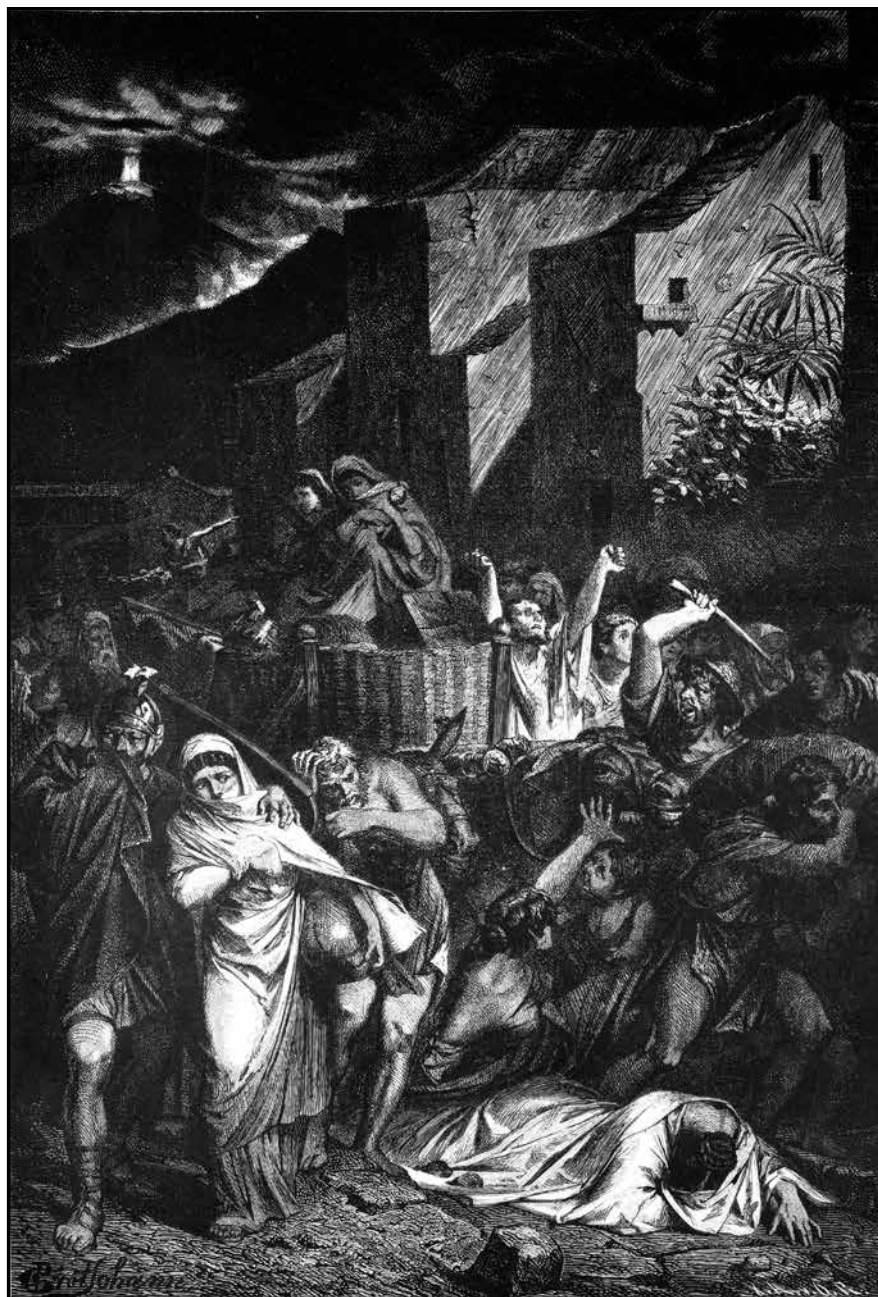
Man kan, efter denna skildring af utbrottet, der skildrar-
en dock befunnit sig på ett afstånd från kratern af tre till fyra
svenska mil, bilda sig en föreställning om, huru saken bort

framställa sig för dem, hvilka befunno sig omedelbart vid den rasande vulkanens fot — eller, rättare, hvem är den, som förmår bilda sig en sådan föreställning! Vi kunna följa utvecklingen af sjelfva fenomenet: tänka oss det första jordskalfvet och de blixtar, som från amfiteatern jagade tjugo tusen der samlade pompejaner; derefter ett regn eller, rättare, ett skydrag af aska och så ett dylikt af eld och glödande stenar eller flingor (ty de saknade stenens tyngd) och som utan rast eller afbrott — man erinre sig blott ett det ursinnigaste yrväder — fortfor tre dygn igenom; ty så länge varade denna stormlöpning ur jordens innanmäten mot en enda liten fläck på dess yta! Och detta allt under ett mörker, som ej blott var »frånvaron af ljus», utan hvilket hade en kropp, som bokstafligen lägrade sig öfver alla föremål och som ej genombröts, blott i all sin fasa tydliggjordes af branden från de genom denna otalighet af glödande skott antända byggnaderna, en brand, som, mot de vanliga lagarna för dylika, trängde uppifrån och ned, ned genom de bristande taken, genom öfvervåningarna, på gårdar, i källare och sist i jorden, för att qväfvas endast af elden sjelf, af de glödande kropparna, hvilka utan uppehåll och återvändo allt jämnt föllo, tills de hopat sig »likt jorden i en graf, som igenfyllts till brädden». Detta kunna vi tänka oss, men hvad vi ej förmå i dess vidd tänka oss, ej ens på afstånd följa, det är den kamp med elementen och döden, som vidtog för alla dessa tusenden af menskliga varelser, tumlande om hvarandra i allt detta mörker för sinnena som för hoppet, under en jämmer och förvirring, hvarom berätt-

taren från Misenum, liksom tecknaren, gifver ett endast allt för ofullkomligt vittnesbörd! Många, det är sannt, ja, de ojämnförligt flesta, helst de, som ej frågade efter annat än lifvet och som dertill ägde krafter och insigt att värna det, undkommo med det, de sökt rädda — men de öfriga? Lyckliga att prisa, de, som nedtrampades under sina likars eller lastdjurens fötter eller förgingos, liksom i ett rus, af den ur jorden uppstigande ångan. *Deras* dödsqval var en lek mot *deras*, som långsamt, långsamt — man ser det ännu på aftrycken i sjelfva den bädd af hårdnad aska, som omslutit dem — i det fria, om detta ord här vore på sin plats, dukade under i kampen mot det stoft, hvaraf *deras* lungor småningom fylldes, eller som, afskurna från flykt genom det att utgångarna från *deras* boningar spärrats, i detta sitt fängelse nödgades afbida ett slut, ännu jämnförelsevis lindrigare än *deras*, hvilka, i likhet med de sjutton i Diomedes' hus anträffade offren, tagit sin tillflykt till kälkarna och der förgåtts af qväfning och hunger i förening! Dock — hvarför längre uppehålla oss härvid? Pompeji hade funnits, det fanns ej mer eller, rättare, det slumrade i den grift, som aska och pimsten åt det bäddat; och i den sålunda redda grunden rotade sig så småningom växtlighetens tysta lif. Öfver Herculanium byggdes Portici, Stabiae betäcktes af Castellamare; öfver Pompeji grodde för århundraden endast trädgårdar och skog ...

Att närmare skildra den sofvandes uppståndelse, tillhör ej uppgiften för denna uppsats. Vi inskränka oss i detta afseende till att nämna, det man först i sextonde århundradet fick någon

aning om den försvunna stadens läge, i det man då, vid ett af arkitekten Fontana företaget kanalarbete, stötte på talrika byggnader; först i derpå följande århundrade förstod man emellertid att till sin fulla betydelse uppskatta den gjorda upptäckten, liksom man först i vårt eget lärt — genom den snillrike Fiorelli — att gå ändamålsenligt till väga vid afslöjandet för våra häpna blickar af hemligheter, snart tvåtusenåra, men likväl nu lefvande och friska, som vore de våra egna samtidas.

Från Pompejis sista dagar. (Teckning af P. Grot Johann.)

Viktiga ord och personer

Cicero, Marcus Tullius.

[106 f Kr – 43 f Kr] Romersk författare, talare och politiker. Anses vara en av världshistoriens bästa retoriker.

Fiorelli, Giuseppe.

[1823–1896] Italiensk arkeolog. Gjorde de första vetenskapliga utgrävningarna i Pompeji. Arbetade med Pompeji under större delen av sin karriär. Det var Fiorelli som skapade den uppmärksammade metoden att fylla tomrummen efter döda människor och djur med gips.

Fontana, Domenico.

[1543–1607] Italiensk arkitekt och ingenjör från Neapel. Var den förste som undersökte några av de nyupptäckta ruinerna i Pompeji. Är mest känd för sitt arbete i Vatikanen i Rom, Fontana skapade flera palats, det stora biblioteket och gjorde klart kupolen till Peterskyrkan.

Plinius den yngre.

[63–ca 113] Romersk jurist, författare och politiker. Är i dag mest känd för de många brev som finns bevarade i tio böcker.

er. I breven finns bland annat en beskrivning av vulkanutbrottet som förstörde Pompeji.

Plinius d ä.

[23–79] Romersk författare och forskare. Är mest känd för att ha skrivit ett av de första verken om naturhistoria, "Naturalis Historia". I böckerna skriver han bland annat om geografi, botanik, zoologi och geologi. Dog när han försökte rädda överlevande från Herculaneum undan vulkanen Vesuvius utbrott år 79.

Tacitus.

[ca 55–117]

Romersk politiker och historiker. Är mest känd för sitt verk "De origine et situ Germanorum" (Germania) som innehåller en av de första skriftliga beskrivningarna av Sverige.

Fler böcker från E-boksforlaget.se

Här är några flera e-böcker från E-boksforlaget.se

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

På vår sajt hittar du mer information om böckerna samt länkar.

Ett urval av våra e-böcker

001	"Greby gravfält – det vackraste gravfältet i Sverige"	011	"Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
002	"222 galna fakta om filmstjärnor och kändisar"	012	"Forn tidens perioder" (1892)
003	"99 galna fakta du inte visste om bad"	013	"Skäggets historia" (1893)
004	"Hollyhotell – triviaboken om kändisar på hotell"	014	"Midvinterns solfest" (1894)
005	"Sølgudens yxa och Tors hammare" (1899)	015	"Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
006	"Svenska djur i folktron" (1898)	016	"Bohusläns bygdeborgar" (1909)
007	"Galna väderrubriker – 155 exempel från kvällstidningarna"	017	"Bohuslänska hällristningar" (1879)
008	"Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)	018	"Kattens kulturhistoria" (1882)
009	"Galna rockstjärnor – 199 otroliga fakta från pop- och rockvärlden"	019	"Ett besök i Venedig år 1878"
010	"250 galna fakta om fotbolls-VM"	020	"Strandgatan i Visby år 1879"
		021	"Märkliga orter i Sverige" (1883)
		022	"Resa på Dalslands kanal år 1877"
		023	"Nyköpings slott" (1877)
		024	"Djurens sömn" (1889)
		025	"Katten i forntida Egypten" (1889)
		026	"Ett besök i Marstrand år 1882"
		027	"Runlejonet i Venedig" (1871)

028	"Dryckenskapens faror" (1894)	054	"Förbindelse mellan Skandina-
vien och västra Europa före Kristi
födelse" (1889)
029	"Min resa i Blekinge och Kalmar
år 1854"	055	"Vadstena slott" (1875)
030	"En utflykt på Mälaren år 1871"	056	"Skildring av Island" (1870)
031	"Keltarnas historia" (1883)	057	"Husaby kyrka" (1899)
032	"Jack Uppsprättaren – Världens
första bok om seriemördaren Jack
the Ripper" (1889)	058	"Besök på Gripsholms slott år
1895"
033	"Svear och götar under folkvan-
dringstiden" (1905)	059	"Hällristningarna i Järrestad"
(1881)
034	"Ett dygn på månen år 1870"	060	"Ett besök i Rom år 1870"
035	"Blomsterspråket" (1888)	061	"Orkidéernas historia" (1894)
036	"Vikingatidens Lund och Birka"
(1909)	062	"Besök på Helgoland år 1874"
037	"Fynden i Troja" (1878)	063	"Nyaste och tillförlitligaste Dröm-
boken" (1918)
038	"Skildring af Vestergötland år
1882"	064	"1870-talets bästa tips för frisy-
r och utseende"
039	"Kalmar slotts historia" (1880)	065	"Nordens fartyg från hednatiden"
(1872)
040	"Ett besök i Södertälje år 1881"	066	"Guide till Uppsala år 1875"
041	"En färd på Donau år 1882"	067	"Skildring av Blekinge år 1882"
042	"Ringmuren i Visby" (1874)	068	"Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby"
(1877)
043	"Skildring av Värmland år 1882"	069	"Anmärkningar rörande figurteck-
ningar från forntiden" (1842)
044	"Julen på 1870-talet – Skildrin-
gar och illustrationer i svenska
tidskrifter "	070	"Skildring av Bohuslän år 1882"
045	"Om julens härkomst" (1899)	071	"Gripsholms slott" (1877)
046	"Jomsvikingarnas saga" (1888)	072	"Skildring av Dalsland år 1882"
047	"Julen i Skåne på 1820-talet"	073	"Skildring av Närke år 1882"
048	"Fredrikstens fästning och
Karl XII" (1879)	074	"Skildring av Öland år 1882"
049	"Skildring av Göteborg år 1882"	075	"Lyxens historia" (1870)
050	"Skildring av Halland år 1882"	076	"Skildring av Stockholm år 1882"
051	"Skånska fornminnen" (1853)	077	"Sveriges 33 mest sevärda
vikingaplatser"
052	"Norrköpings historia" (1871)	078	"Skildring av Västmanland år
1882"
053	"Ett besök i Waxholm år 1870"		

079	"Skildring av Härjedalen år 1882"	102	"Ölands fornminnen" (1874)
080	"Ett besök i Strängnäs år 1874"	103	"Sigtunas tidiga historia" (1872)
081	"Ett besök i Visby år 1906"	104	"Tors hammare" (1872)
082	"Skildring av Gästrikland år 1882"	105	"Skildring av Dalälven år 1876"
083	"Skildring av Jämtland år 1882"	106	"Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
084	"Gaffelns historia" (1889)	107	"Hällristningarnas ålder" (1869)
085	"Hervars och Hedreks saga" (1888)	108	"Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
086	"Gråfkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)	109	"Sherlock Holmes: »Gloria Scott»"
087	"Bohus fästning" (1869)	110	"Sherlock Holmes: Beryllkronan"
088	"En resa på Rhen år 1866"	111	"Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
089	"Skildring av Gotland år 1882"	112	"Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
090	"Falu grufvas historia" (1864)	113	"Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
091	"Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)	114	"Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
092	"Rundtur i södra Frankrike år 1880"	115	"Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
093	"Sveriges hundraser" (1880)	116	"Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
094	"Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)	117	"Sherlock Holmes: Blodbokarna."
095	"Borgholms slottsruin" (1878)	118	"Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
096	"Vårt solsystem" (1878)	119	"Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"
097	"Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)	120	"Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
098	"Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)	121	"Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
099	"Ett besök på Djurgården sommaren 1868"	122	"Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
100	"Hilmas Alaska" Resguide till guldgräverskans trädgård av cement.	123	"Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulle patienten"
101	"Skildring av Ångermanland 1882"	124	"Sherlock Holmes: Börmäklarens biträde"

125	"Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"	146	"SVT-skandaler 1. Den otroliga historien: Så blev "På spåret" filmerna olagliga"
126	"Sherlock Holmes: Krymplingen"		
127	"Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"	147	"Fyra skadade är mindre än fem döda – 444 tjuvlyssnade citat på en kvällstidning"
128	"Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"	148	"Sherlock Holmes: En studie i rött"
129	"Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"	149	"Forn tidens sjörövare i Medelhavet" (1870)
130	"Skildring av Södermanland år 1882"	150	"33 Viking places to visit in Sweden – guidebook to ruins and museum"
131	"Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)		
132	"Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)		
133	"Ett besök i Ystad år 1872"		
134	"Petras helgedomar" (1921)		
135	"Ett besök i Boxholm år 1885"		
136	"Resor med luftballong år 1873"		
137	"Ett fartyg från vikingatiden – fyndet av Tuneskeppet 1867"		
138	"Skildring av Östergötland år 1882"		
139	"Ännu fler galna rockstjärnor – 200 otroliga fakta från pop- och rockvärlden"		
140	"Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)		
141	"Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"		
142	"Guide till biskötsel" (1885)		
143	"Ett besök i Roms katakomber år 1870"		
144	"Skildring av Riseberga klosterruin" (1874)		
145	"Citatboken. 222 kändisar om sin ålder och om att bli gamla"		